

MATKAILUN TULO- JA TYÖLLISYYSVAIKUTUKSET

Hämeenlinna

Helmiäuu 2017

Tutkimusraportti

Sisällys

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten laskeminen.....	1
Tulokset	4
Vertailu vuoden 2016 tutkimukseen	6
Hämeenlinnan matkailu 2010-luvulla	7
Liite 1. Matkailun toimialaluokat	8

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten laskeminen

Käytetyt aineistot

Matkailun alueelliset tulo- ja työllisyysvaikutukset laskettiin tässä tutkimuksessa käyttäen seuraavia tilastoaineistoja:

- *Toimipaikkatilastot 2014 (Tilastokeskus)*
- *Majoitustilastot 2015 (Tilastokeskus)*
- *Suomalaisten matkailu -tutkimus 2015 (Tilastokeskus)*
- *Kesämökkitalasto 2015 (Tilastokeskus)*
- *Asuntokuntien määrä 2015 (Tilastokeskus)*
- *Palkkarakennetilastot 2015 (Tilastokeskus)*
- *Henkilöliikennetutkimus 2011 (Liikennevirasto)*
- *TAK Rajatutkimus 2015 (TAK Oy)*
- *Kotitalouksien vieraat -tutkimus 2016 (TAK Oy)*
- *Yritysten matkailutulo -tutkimus 2016 (TAK Oy)*

Lisäksi arvioitaessa matkailijoiden rahankäytön jakautumista seutukunnilla isojen ja pienten kuntien kesken, hyödynnettiin Porvoossa ja Mänttä-Vilppulassa vuonna 2016 tehtyjä matkailijakyselyitä, mikäli tarkempaa paikkakuntaakohtaista tietoa ei ollut saatavissa.

Laskentamenetelmät

Niin sanotussa pohjoismaisessa mallissa matkailun taloudellisia vaikutuksia arvioidaan sekä tulomenetelmällä, tiedustelemalla yritysilta matkailijoiden niille tuomaa liikevaihtoa, että menomenetelmällä, kartoittamalla matkailijoiden rahankäyttöä alueella. Tämän tutkimuksen yhteydessä tehtiin valtakunnallinen yrityskysely, jolla kartoitettiin yritysten arvioita matkailijoiden osuudesta yrityksen liikevaihdon muodostumisessa. Yritysjohdolta tiedusteltiin myös yrityksen hankintoja alueelta alueellisten kerrannaisvaikutusten arvioimiseksi.

Aineistosta laskettiin tulokertoimet kerrannaisvaikutuksille. Nämä kertoimet kuvaavat sitä, kuinka paljon yksi matkailijan tuoma euro lisää yritysten liikevaihtoa ja palkkatuloja alueella alihankintaostojen kautta. Estimoinneissa hyödynnettiin kuitenkin myös aiempaa tutkimusta (esim. Kauppila 1999, 2012 ja 2016),

koska yrityskyselyn vastausprosentti jäi osalla alueista varsin vaatimattomaksi.

Suomalaisten matkailu -tutkimuksesta laskettiin rekisteröidyissä majoituspaikoissa yöpyneiden suomalaisten matkailijoiden osuus kaikista yöpyneistä matkailijoista eri alueilla. Tätä osuutta sekä Tilastokeskuksen majoitustilastoa käytettiin arvioitaessa yöpyneiden kokonaismäärää alueella. Tähän verrattiin myös tuttavavierailulla olleiden määrään, joka laskettiin Kotitalouksien vieraat aineiston sekä asuntokuntien määrä -tilaston avulla. Suomalaisten päiväkävijöiden määrä laskettiin henkilöliikennetutkimuksesta hyödyntäen myös Porvoossa ja Mänttä-Vilppulassa tehtyjä matkailijatutkimuksia.

Ulkomaalaisten matkailijoiden määrät laskettiin TAK Rajatutkimuksen ja majoitustilastojen avulla samalla tavoin kuin suomalaistenkin matkailijoiden määrät, kuitenkin niin, että päiväkävijöiden määrä laskettiin alueella vierailneiden päiväkävijöiden osuudesta TAK Rajatutkimuksessa käyttäen apuna Porvoossa tehdyn matkailijatutkimuksen tuloksia.

Matkailijoiden rahankäyttö matkaa kohden laskettiin erikseen päiväkävijöille ja yöpyneille matkailijoille. Suomalaisten matkailututkimus ja TAK Rajatutkimus tuottavat pääosin tuloksia seutukunta- tai maakuntatasolla, joten kuntatason tuloksia estimoitaessa käytettiin Suomalaisten matkailu -tutkimuksesta estimoituja suhdelukuja matkailijoiden rahankäytöstä kunnassa / seutukunnalla.

Matkailun menomenetelmään liittyvät matkailijaastattelut on useissa tutkimuksissa tehty kesäkaudella. Verrattaessa näitä lukuja Tilastokeskuksen Suomalaisten matkailu -tutkimuksen tuloksiin voidaan huomata, että matkailijakyselyillä saadut rahankäyttöluvut yliestimoiutuvat. Tässä tutkimuksessa olemme hyödyntäneet Porvoon ja Mänttä-Vilppulan matkailijakyselyitä selvittääksemme suhteen päiväkävijöiden ja yöpyvien matkailijoiden rahankäytön välillä. Tämän suhdeluvun avulla olemme estimoineet päiväkävijöiden rahankäytön Tilastokeskuksen Suomalaisten matkailu -tutkimuksesta. Yöpyvien matkailijoiden

rahankäyttö saatiin Suomalaisten matkailu - tutkimuksen aineistoista ja TAK Rajatutkimuksesta.

Lopuksi rahankäyttö jaettiin viiteen toimialaryhmään aiempien tulo- ja työllisyyselvitysten tapaan: korjaamo- ja huoltamotoiminta, majoitus- ja ravitsemistoiminta, vähittäiskauppa, liikenne sekä virkistys- ja muut palvelut. Tämän tutkimuksen aineistona käytetyssä Suomalaisten matkailu -tutkimuksessa käytetyt rahankäyttökohteet poikkeavat hieman näistä toimialaryhmistä.

Näin ollen Suomalaisten matkailu - tutkimuksessa ilmoitettu kulttuuriin ja urheiluun käytetty raha on laskettu virkistys- ja muihin palveluihin. Samoin majoitukseen ja ravitsemispalveluihin käytetty raha on laskettu toimialaryhmään majoitus- ja ravitsemispalvelut. Matkamenot taas on jaettu korjaamo- ja huoltamotoimintaan sekä liikennepalveluihin suhteessa: 55/45 pääkaupunkiseudun kunnissa ja 80/20 muilla alueilla. Pääkaupunkiseudulla matkailijoiden rahankäyttö jakautuu Tilastokeskuksen aineiston mukaan tasaisemmin polttoaineen ja julkisen liikenteen välille, minkä takia siellä käytettiin eri suhdelukua kuin muualla Suomessa.

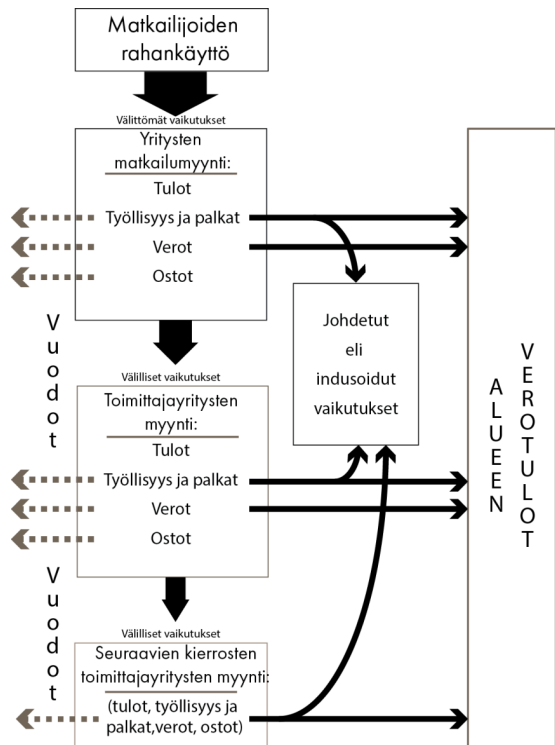
Matkailijatutkimus kertoo matkailijoiden rahankäytön liikkumiseen koko matkan ajalta, ei siis matkakohteessa. Tämän vuoksi on tehty oletamus, että 30 prosenttia polttoaineostoista tehdään matkakohteessa ja loput muualla. Liikennepalveluihin kohdistuvista menoista (esim. bussit, taksit) puolet on arvioitu kohdistuvan kohdepaikkakunnalle. Lisäksi arvoesineet ja muu rahankäyttö on laskettu vähittäiskauppaan. Tarkastellut toimialat on esitelty tarkemmin liitteessä 1.

Verrattaessa tämän tutkimuksen tuloksia Tilastokeskuksen matkailutilinpidon lukuihin, on syytä huomioida, että matkailutilinpidossa lasketaan mukaan myös mm. omien vapaaajan asuntojen käyttö, joka on kulutusta (mökien kuluminen), mutta ei rahankäyttöä matkailijan näkökulmasta. Tältä osin siis matkailutilinpidon luvut ovat tässä laskelmassa esitetyjä suurempia. Lisäksi matkailutilinpitoon las-

ketaan kaikki alueella tapahtuva matkailukulutus, myös alueen asukkaiden matkatoimistoista tekemät ostot sekä esimerkiksi kaukoliikenteen palveluiden käyttö. Tätä alueen asukkaiden matkailukulutusta ei tässä tutkimuksessa ole huomioitu.

Keskeiset käsitteet

Matkailijoiden tietyllä alueella käyttämä raha synnyttää *välittömiä* vaikutuksia. Kun yritykset puolestaan tekevät hankintoja alueella muilta yrityksiltä, syntyy *välillisiä* vaikutuksia. Lisäksi matkailun ansiosta – välittömästi ja välillisesti – työllistyneet käyttävät työskentelyalueellaan rahaa, jolloin puhutaan *johdetuista* eli *indusoiduista vaikutuksista*. Kaikissa vaikutuslajeissa syntyy matkailutuloa, matkailutyöpaikkoja sekä näistä työpaikoista palkkatuloja ja niistä edelleen maksettavia palkkaverotuloja. Välilliset ja johdetut vaikutukset muodostavat yhdessä *kerrannaisvaikutukset*. Matkailun *kokonaisvaikutuksista* puhuttaessa tarkoitetaan välittömiä ja kerrannaisvaikutuksia. Keskeisiä käsitteitä ja niiden vaikutusta alueen verotuloihin on havainnollistettu kuvassa 1.

Kuva 1: Kuvaus matkailutulon muodostumisesta

Koska laskentamalliin sisältyy useita estimointeja, ovat matkailutulo- ja työllisyysluvut annettu vaihteluvälinä. Mallia kehitetään koko ajan ja estimoinnin määrää pyritään pienentämään esimerkiksi eri alueilla tehtävillä kyselyillä. Lisäksi vuonna 2017 valmistuva henkilöliikennetutkimus tuo uutta tietoa ihmisten liikkumisesta, sillä edellinen tutkimus on vuosilta 2010 - 2011.

Palkkatulovaikutukset on laskettu kertomalla matkailun synnyttämät henkilötyövuodet keskimääräisellä alan kuukausiansiolla (mediaani) 12,5 kertaa, jotta myös lomarahojen vaikutus saadaan mukaan.

Välittömät henkilöverotulot on laskettu Kuntaliiton ilmoittamien efektiivisten veroasteiden mukaan eli kyseessä on kunnalle vähennyksien jälkeen oikeasti jäävä verotulo. On tosin huomioitava, että verotulosta on jonkin verran vuotoja myös alueen ulkopuolelle, koska kaikki matkailun parissa työskentelevät henkilöt eivät ole kirjoilla seudun kunnissa.

Tutkimuksen toteuttaja

Tutkimuksen toteuttaja Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy on vuonna 1991 perustettu matkailututkimuksiin erikoistunut tutkimusyriety, joka mm. haastattelee vuosittain yli 20 000 Suomessa vierailevaa matkailijaa.

Tulokset

Välittömät vaikutukset

87,0 milj. €

550 henkilötyövuotta

2,5 milj. € verotuloja

Matkailijat jättivät vuonna 2015 Hämeenlinnaan kaikkiaan noin 87 miljoonaa euroa ilman arvonlisäveroa, eli tämä on seudun välitön matkailutulo. Matkailijoiden arvonlisäverollinen rahankäyttö Hämeenlinnassa oli noin 99,9 miljoonaa euroa. Tarkempi erittely matkailutulon jakautumisesta eri toimialaryhmien kesken on esitetty taulukossa 1, josta nähdään, että Hämeenlinnassa suurimmat hyötyjät matkailutulosta ovat vähittäiskauppa.

Taulukko 1: Toimialaryhmien toimipaikkojen määrä, niiden saama välitön matkailutulo ja osuus kokonaismatkailutulosta alueella.

Toimialaryhmä	Toimipaikkoja	Tulo (0 alv)	Osuus
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	127	6,9 M €	8 %
Vähittäiskauppa	392	36,5 M €	42 %
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	169	34,3 M €	39 %
Liikenne	108	3,4 M €	4 %
Virkistys- ja muut palvelut	350	5,9 M €	7 %
Yhteensä	1 146	87,0 M €	100%

Matkailun välitön työllisyysvaikutus oli 550 henkilötyövuotta. On huomattava, että vastaavasti matkailun työllistämiä ihmisiä on huomattavasti enemmän, koska henkilötyövuodet kuvaavat kokoaikaisia, ympärivuotisia työsuhteita. Matkailun kausiluonteisuuden takia on tyypillistä, että esimerkiksi kesäsongin aikaan matkailutyöpaikkojen määrä kasvaa huomattavasti. Alakohtainen matkailutyöllisyyden erittely on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2: Toimialaryhmien matkailutyöllisyys henkilötyövuotina ja prosenttiosuutena kokonaismatkailutyöllisyydestä.

Toimialaryhmä	Matkailutyöllisyys	%
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	34	6 %
Vähittäiskauppa	131	24 %
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	300	55 %
Liikenne	28	5 %
Virkistys- ja muut palvelut	57	10 %
Yhteensä työllisyys	550	100 %

Tällä matkailutyöllisyydellä välitöntä palkkatuloa muodostuu noin 16,6 miljoonaa euroa, mikä puolestaan tuottaa Hämeenlinnalle välittömiä henkilöverotuloja noin 2,5 miljoonaa euroa, mikäli kaikki matkailun ansiosta työllistyneet olisivat kirjoilla Hämeenlinnassa. Vuoden 2016 tutkimuksen pohjalta verotulovuoto on noin 25,8 prosenttia, jolloin välittömiä verotuloja jää Hämeenlinnaan noin 1,9 miljoonaa euroa.

Lisäksi matkailu työllistää henkilöitä myös julkisella sektorilla, mutta tätä työllisyyttä ei ole tutkimuksessa huomioitu, koska matkailun julkisen sektorin työllisyys vaihtelee huomattavasti esimerkiksi hankkeiden takia. Lisäksi julkisen sektorin työllisyys ei kirjaudu suoraan toimialatilastoihin, eikä näin ollen ole helposti seurattavissa.

Hämeenlinnan välitön matkailutulo- ja työllisyys perustuvat taulukossa 3 ja 4 esitettyihin laskelmiin päiväkävijöiden ja yöpyneiden määristä ja rahankäytöstä.

Taulukko 3: Matkailijoiden määrät.

Matkailijaryhmä	Henkilöä
Suomalaisia päiväkävijöitä	1 429 000
Suomalaisia yöpyneitä	374 000
Ulkomaalaisia yhteensä	28 000
Yhteensä matkailijoita	1 831 000

Taulukko 4: Matkailijoiden keskimääräinen rahankäyttö.

Matkailijaryhmä	Keskimääräinen rahankäyttö per matka
Suomalainen matkailija (kaikki)	53 €
Ulkomaalainen matkailija (kaikki)	179 €

Matkailun kokonaisvaikutukset

113–125 milj. €

633–660 henkilötyövuotta

Matkailun välittömien tulo- ja työllisyysvaikutusten lisäksi matkailu tuottaa välillisiä vaikutuksia, jotka on laskettu tulo- ja työllisyyskerroimien avulla yrityskyselyyn ja aiempaan tutkimukseen perustuen (Kauppila 1999, 2016; Manka 2015).

Tyypillisesti matkailun tulokerroin vaihtelee 1,2–1,5:n välillä, riippuen siitä, kuinka paljon matkailusta tuloa saavat yritykset tekevät osvoja omalta seudulta (Kauppila 1999). Hämeenlinnan tapauksessa tulokerroin on välillä 1,3–1,4, mutta koska edellisessä matkailun tulo- ja työllisyys selvityksessä tulokertoimeksi saatiin 1,44 (Manka 2016), niin sitä on käytetty nykyin ylärajana.

Näin ollen Hämeenlinnan kokonaismatkailutuloksi saadaan 113–125 miljoonaa euroa. Summa pitää sisällään sekä matkailun välittömät että kerrannaisvaikutukset. Kerrannaisvaikutuksiin kuuluvat siis matkailusta välitöntä tuloa saavien yritysten ostot alueen muista yrityksistä (välillinen matkailutulo), välitön ja välillinen palkkatulo sekä henkilöverotulojen vaikutus.

Matkailun kokonaistyöllisyysvaikutukset voidaan myös laskea kertoimien avulla. Hämeenlinnassa kertoimen voidaan aiemman tutkimuksen ja yrityskyselyn perusteella arvioida olevan välillä 1,15–1,20. Edellisen tutkimuksen antama kerroin oli 1,18.

Käytettäessä tätä vaihteluväliä Hämeenlinnan matkailun kokonaistyöllisyysvaikutukset ovat 633–660 henkilötyövuotta. Kokonaistyöllisyysvaikutukset sisältävät välittömät, välilliset sekä välittömästä että välillisestä työllisyydestä aiheutuvat johdetut vaikutukset. On huomioitava, että nämä luvut sisältävät myös muualla asuvat, Hämeenlinnassa työskentelevät henkilöt, joiden verotulot eivät kokonaisuudessaan kerry kaupungille.

Matkailun kerrannaisvaikutukset jakaantuvat useille toimialoille. Aiemman tutkimuksen perusteella suurimmat hyötyjät kerrannaisvaikutuksista ovat mm. tukku- ja vähittäiskauppa, elintarviketuotanto/maatalous, huoltamot ja korjaamot sekä sähkö-, vesi- ja kaasuhuolto (esim. Manka & Wallenius 2014).

Vertailu vuoden 2016 tutkimukseen

Hämeenlinnan tapauksessa laskettiin vielä erikseen matkailutulon muutos, joka on vertailukelpoinen vuonna 2016 tehdyn aiemman selvityksen (Manka 2016) kanssa.

Suurimmat erot näiden kahden tutkimuksen välillä liittyvät tapaan selvittää matkailijoiden kulutus. TAK:n tutkimuksessa on käytetty tilastoista saatuja matkailijoiden kulutuslukuja (menomenetelmä), kun edellisessä selvityksessä (Manka 2016) matkailutulo perustui yritysten arvioihin matkailutulosta (tulomenetelmä). Kysyttäessä yritysten arvioita matkailutulosta, niin aktiivisimmat vastaajat ovat yleensä matkailuyrityksiä, vaikka yleistettävyyden kannalta olisi keskeistä, että kaikki toimialan yritykset vastaisivat – myös ne, jotka eivät saa tuloa matkailijoilta. Kun yritys vastaajien luvut yleistetään koko toimialan luvuiksi yleistyskertomella, niin käy helposti niin, että matkailutulo yliestimoi, mikäli matkailusta tuloa saavat yritykset ovat yliedustettuina otoksessa.

Taulukko 5: Välittömät matkailutulot vertailtuna.

Toimialaryhmä	Välitön matkailutulo 2015 (TAK)	Välitön matkailutulo 2014 (Manka 2016)
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	6,9 M€	2,7 M€
Vähittäiskauppa	36,5 M€	30,6 M€
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	34,3 M€	34,3 M€
Liikenne	3,4 M€	5,1 M€
Virkistys- ja muut palvelut	5,9 M€	9,1 M€
Matkailutulo	87,0 M€	81,8 M€

Hämeenlinnan tapauksessa voidaan sanoa yritysarvioiden osittain yli- ja osittain aliestimointuneen. Yritysten arviot ovat matkailijoihin

nähdessä liian pieniä korjaamo- ja huoltamotoinnissa, vähittäiskaupassa ja majoitus- ja ravitsemistoiminnassa suhteessa matkailijoiden kulutuslukuun. Toisaalta liikenteessä sekä virkistys- ja muissa palveluissa yritysten arviot ovat liian suuria. Yleisesti ottaen voidaan pohtia, mikä on yritysten mahdollisuus arvioida matkailijoiden osuutta omasta liikevaihdostaan. Matkailuun suoraan keskittyneillä yrityksillä tämä on helpompaa, mutta esimerkiksi kaupan alalla melko vaikeaa.

Absoluuttisina lukuina matkailutulo näyttäisi kasvaneen (taulukko 5). Vaikka luvut eivät siis ole suoraan vertailukelpoisia, niin Hämeenlinnan matkailun kehitystä voidaan kuitenkin seurata käyttämällä edellisen tutkimuksen lähtöoletuksia eli käytännössä matkailumyyntiosuuksia matkailutulon muutoksen laskemisen pohjana vuoden 2015 tilinpäätösluvusta. Näin saadaan vertailukelpoista tietoa matkailun kehityksestä vuodesta 2014 vuoteen 2015 (taulukko 6).

Taulukko 6: Välittömän matkailutulon kehitys 2012–2015.

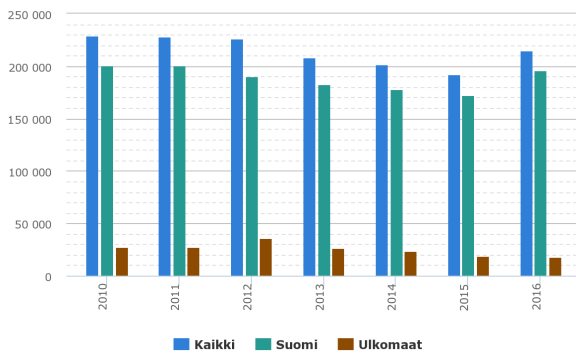
Toimialaryhmä	Matkailutulon muutos 2014–2015 (%)
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	-8 %
Vähittäiskauppa	-3 %
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	+3 %
Liikenne	-7 %
Virkistys- ja muut palvelut	-5 %
Yhteensä	-1 %

Matkailutulo on Hämeenlinnassa laskenut hieman kaikissa muissa toimialaluokissa paitsi majoitus- ja ravitsemistoiminnassa. Suurin pudotus on ollut korjaamo- ja huoltamotoinnin liikevaihdossa sekä virkistys- ja muissa palveluissa. Vaikka TAK:n tutkimuksessa ilmoitetut luvut ovat hieman vuonna 2016 tehtyä tutkimusta suurempia, matkailutulo on todellisuudessa laskenut noin prosentin vuodesta 2014 vuoteen 2015.

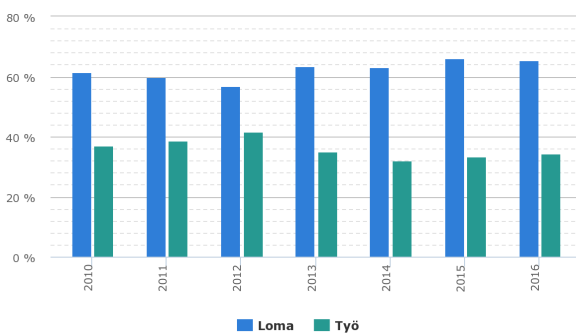
Hämeenlinnan matkailu 2010-luvulla

Rekisteröidyt yöpymiset Hämeenlinnassa vuosittain

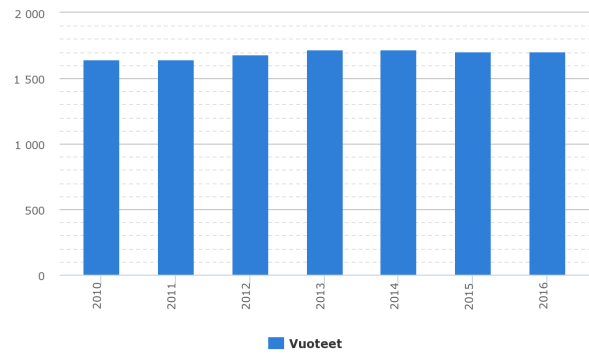
Rekisteröityjen yöpymisten valossa Hämeenlinnan matkailu on ollut 2010-luvulla hieman laskusuunnassa – vuosi 2016 oli kuitenkin parempi kuin 2015. Vuonna 2016 yöpymisiä rekisteröitiin vajaa 215 000, josta suomalaisten osuus oli reilu 90 prosenttia.

Matkan tarkoitus (yötä) Hämeenlinnassa vuosittain (osuus %)

Lomamatkailu on rekisteröityjen yöpymisten perusteella selvästi isompaa kuin työmatkailu, noin kaksi kolmesta rekisteröidystä yöpymisestä tehdään lomailutarkoituksessa.

Majoitusliikkeiden kapasiteetti Hämeenlinnassa vuosittain

Rekisteröityjen majoitusliikkeiden kapasiteetti on kasvanut 2010-luvulla vain hieman, vuoden 2010 1 644 vuodepaikasta 1 702 vuodepaikkaan vuonna 2016. Samalla aikavälillä majoitusliikkeiden huoneiden käyttöaste on kuitenkin pudonnut, 43,4 prosentista 39,7 prosenttiin.

Matkan kesto rekisteröidyissä majoitusliikkeissä on Hämeenlinnassa keskimäärin 1,47 vuorokautta, mikä on selvästi alle koko maan keskiarvon (1,83 vrk). Ulkomaalaisten viipymä (1,84 vrk) on pidempi kuin kotimaisten matkailijoiden (1,44 vrk).

Luvut on poimittu Matkailutilasto.fi -palvelusta, ja ne perustuvat Tilastokeskuksen kokoamiin majoitustilastoihin.

Hämeenlinnassa matkailua kasvattavat myös mökkiläiset. Vuoden 2015 lopussa kaupungin alueella oli yhteensä 7 872 kesämökkiä, joista 3 589:llä oli omistaja maakunnan ulkopuolella – yli 1 280 mökin omistajan kotimaakunta oli lisäksi tuntematon. Luvut perustuvat Tilastokeskuksen Rakennukset ja kesämökit -tilastoon.

Liite 1. Matkailun toimialaluokat

Korjaamo- ja huoltamotoiminta

452 Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. Moottoripyörät)
 45321 Moottoriajoneuvojen osien ja varusteiden vähittäiskauppa (pl. Renkaat)
 45322 Renkaiden vähittäiskauppa
 45403 Moottoripyörien huolto ja korjaus
 473 Ajoneuvojen polttoaineiden vähittäiskauppa

Vähittäiskauppa

471 Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
 472 Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
 474 Tieto- ja viestintäteknisten laitteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
 475 Muiden kotitaloustarvikkeiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
 476 Kulttuuri- ja vapaa-ajantuotteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
 477 Muiden tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
 478 Tori- ja markkinakauppa
 9521 Viihde-elektronikan korjaus
 9522 Kotitalouskoneiden sekä kodin ja puutarhan laitteiden korjaus
 9523 Jalkineiden ja nahkatavaroiden korjaus

Majoitus- ja ravitsemispalvelut

551 Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet
 552 Lomakylät, retkeilymajat yms. majoitus
 553 Leirintäalueet, asunto- ja matkailuvaunualueet
 55902 Maatilamatkailu, bed & breakfast
 55903 Lomamökkien vuokraus
 55909 Muualla luokittelematon majoitustoiminta
 561 Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta
 5621 Pitopalvelu
 563 Baarit ja kahvilat

Liikenne

491 Rautateiden henkilöliikenne, kaukoliikenne
 493 Muu maaliikenteen henkilöliikenne
 50101 Meriliikenteen henkilökuljetus
 50102 Rannikkoliikenteen henkilökuljetus
 503 Sisävesiliikenteen henkilökuljetus
 511 Ilmaliikenne
 52211 Linja-autoasemat
 5223 Ilmaliikennettä palveleva toiminta
 7711 Autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing
 7721 Vapaa-ajan ja urheiluvälineiden vuokraus ja leasing
 7734 Vesiliikennevälineiden vuokraus ja leasing
 7735 Ilmaliikennevälineiden vuokraus ja leasing
 7739 Muiden koneiden ja laitteiden vuokraus ja leasing

Virkistys- ja muut palvelut

5914 Elokuvien esittäminen
 79 Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut
 90 Kulttuuri- ja viihdetoiminta
 9102 Museoiden toiminta
 9103 Historiallisten nähtävyyksien, rakennusten ja vastaavien kohteiden toiminta
 9104 Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta
 931 Urheilutoiminta
 932 Huvi- ja virkistystoiminta
 9602 Kampaamot ja kauneudenhoitopalvelut
 9604 Kylpylälaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut

Tutkimus- ja Analysointikeskus TAK Oy

Valtakatu 51
53100 Lappeenranta

Hermannin Rantatie 8
00580 Helsinki

www.tak.fi